

به نام خدا

رابطه بین روشهای تدریس فعال با افت تحصیلی در بین دانش آموزان ابتدایی

مولفان :

فاطمه کشاورزبان

زهرا کشاورزبان

حلیمه افضل نیا

یونس آبسالان

فاطمه اقبالی نژاد

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۲)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

عنوان و نام پدیدآور: رابطه بین روش‌های تدریس فعال با افت تحصیلی در بین دانش‌آموزان ابتدایی / مولفین فاطمه کشاورزبان... [و دیگران].

مشخصات نشر: ارسطو (سامانه اطلاع‌رسانی چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۲.

مشخصات ظاهری: ۹۱ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۵۳۹-۰

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: مولفین فاطمه کشاورزبان، حلیمه افضل‌نیا، یونس آبسالان، فاطمه اقبالی‌نژاد.

Direct instruction

موضوع: آموزش مستقیم

Active learning

یادگیری فعال

Educational depreciation*

افت تحصیلی

Education, Elementary

آموزش ابتدایی

Promotion (School)

پیشرفت تحصیلی

شناسه افزوده: کشاورزبان، فاطمه، ۱۳۷۰-

رده بندی کنگره: LB1۵۲۵/۳۵۴

رده بندی دیویی: ۳۷۱/۳۵۴

شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۷۲۸۶۰

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: رابطه بین روش‌های تدریس فعال با افت تحصیلی در بین دانش‌آموزان ابتدایی

مولفان: فاطمه کشاورزبان - زهرا کشاورزبان - حلیمه افضل‌نیا

یونس آبسالان - فاطمه اقبالی‌نژاد

ناشر: ارسطو (سامانه اطلاع‌رسانی چاپ و نشر ایران)

صفحه‌آرایی، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲

چاپ: زبرجد

قیمت: ۷۴۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۵۳۹-۰

تلفن مرکز بخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

Chaponashr.ir

فهرست مطالب

۵	فصل اول: کلیات.....
۷	اهمیت و ضرورت تدریس.....
۸	اهداف تدریس.....
۱۱	فصل دوم.....
۱۱	اهمیت و ضرورت تدریس فعال.....
۱۲	مقدمه.....
۱۶	یاددهی - یادگیری با رویکرد فعال :.....
۲۴	رابطه تدریس و یادگیری.....
۲۶	مبانی نظری رابطه تدریس و یادگیری.....
۲۹	ارتباط الگوهای تدریس با برنامه درسی.....
۳۰	ارائه الگوی عمومی تدریس با رویکرد فعال.....
۳۰	مراحل الگوی عمومی تدریس با رویکرد فعال.....
۳۱	نمونه هایی از الگوهای تدریس فعال.....
۳۶	منابع و مآخذ.....

فصل اول

کلیات

مقدمه

سرعت فزاینده‌ای که امروزه در عرصه صنعت و تکنولوژی شاهد آنیم، معلول تحولات چشمگیر و رو به رشدی است که علوم مختلف در چند دهه اخیر با آن مواجه بوده‌اند. یکی از مهمترین عامل این دگرگونی فزاینده در ابعاد مختلف دانش که منجر به توزیع ناهمسان در تولید علم گردیده و شرایط ناموزونی را در مقایسه جوامع پیشرفته و در حال توسعه، از لحاظ انحصار و مصرف دانش موجب گردیده است، نظام آموزش و پرورش است. مجموعه‌ای که در جوامع در حال توسعه با برخورداری از مشخصه پیروی و تقلید در آماده سازی های خلاق و کار آفرین در زمینه‌های مختلف علمی ناکارآمد بوده است. این نقیصه مهم نظامهای آموزشی کشورهای در حال توسعه در حالی است که نظامهای تربیتی متری با چالش‌های متعدد در ابعاد مختلف علمی مترصد تربیت انسانهایی هستند که در رویارویی متری با مسائل با کسب توانمندی‌های لازم در زمینه‌های مختلف، فعال و منعطف بوده و خلاقانه مجموعه امور را در یک فرایند علمی تحت سیطره خود درآوردند.

نظام آموزش و پرورش متری و پیشرو در پی آن است با استفاده از الگوهای تدریس فعال، فراگیران را از حالت منفعل خارج ساخته و شرایط درگیری آنان را با موضوع درس فراهم کند و شاگرد محوری را جایگزین معلم محوری نماید.

در استفاده از روشهای تدریس فعال، تنها به محتوا و دانش ارائه شده بسنده نمی شود بلکه از آن به عنوان محمل و وسیله‌ای برای توسعه مهارت تفکر و یادگیری در سطوح بالا هم استفاده می شود. مهارت‌ها و عملکردی که متأسفانه بر اساس نتایج اولیه سومین مطالع بین المللی ریاضیات و علوم در دوره ابتدایی و راهنمایی، دانش آموزان کشور ما در مقایسه با سایر دانش آموزان کشورهای جهان از سطح و توانایی پایینی برخوردارند (کیامنش ۱۳۷۵ - یافته‌های سومین مطالعه بین المللی تیمز علوم دوره ابتدایی).

بنا بر این با این نگرش که مقش سنتی معلم به عنوان توزیع کننده دانش آموزان از طریق آموزش مستقیم و توضیح و سخنرانی دیگر به پایان رسیده باشد، شایسته است که

این چشم انداز بر نظام تعلیم و تربیت مستولی گردد که: چگونه دانستن چگونه انجام دادن، چگونه با دیگران زیستن و چگونه شدن را یاد بگیریم و بر خود آغاز گری، خود مشاهده گری و خود قضاوتی در باره این که چه چیزی را بیاموزیم، چگونه بیاموزیم و چرا بیاموزیم تاکید داشته باشیم تا به این وسیله فراگیر به کمک معلم خود بتواند یادگیری خود را تنظیم و سطح توجه اش را به طور ارادی نمایان و در جریان یادگیری، اعمال خود را کنترل کند، تا از این طریق تفکر انتقادی و منطقی و خلاقیت در او شکل گیرد. موارد فوق از جمله چشم اندازهای جهانی آموزش و پرورش عمومی در قرن ۲۱ و ایران ۱۴۰۰ می باشند (قورچیان و فضلی خانی ۱۳۷۷ جزئیات روش های تدریس) بنا بر آنچه گفته شد اهتمام به روش های تدریس فعال در نظام های آموزشی یکی از موثرترین اقداماتی است که می تواند آموزش و پرورش فعلی را به سر منزل مقصود رهنمون گرداند. در این رابطه شناخت موانعی که در تحقق این امر خلل وارد می نماید، یکی از ضروری ترین و اساسی ترین مواردی است که تصمیم گیرندگان این دستگاه عظیم بدان نیازمندند.

در فرایند نظام آموزشی، یکی از معضلاتی که تعلیم و تربیت نونهالان ما را تحت تاثیر قرار داده و ضایعات جبران ناپذیری را در جریان یادگیری، مخصوصاً حیطه شناختی، متوجه دانش آموزان در مقاطع تحصیلی مختلف به ویژه در دوره ابتدایی می کند، مسئله عدم بهره گیری از روشهای تدریس فعال در جریان یاد دهی - یاد گیری است (فضلی خانی ۱۳۷۸). جریانی که دو قطب اساسی آن یعنی معلم و شاگرد برای دست یافتن به اهداف مورد نظر بایکدیگر به تعامل می رسند.

تدریس فعال در این پژوهش با الهام از مکتب شناخت گرایی بر اساس نظریه برونر، پیازه، دیوئی و دیگران اقدامی دو طرفه از سوی معلم و شاگرد است که در آن معلم از طریق فراهم آوردن فضایی تسهیل کننده برای فعالیت آزادانه دانش آموزان، نقش راهنمای هوشمندانه ای را ایفا می کند که در هر مرحله شاگردان را برای تعادل جویی مستمر تحریک می کند (یعنی با حد اقل مداخله حد اکثر فرصت را باری کاوشگری فراهم می کند) و دانش آموز از طریق کاوشگری مطالب متناسب با رشد عقلانی خود را تحت

هدایت معلم فرا می‌گیرد. (سپس تکالیف متنوعی را به دانش آموزان ارائه می‌گردد و پاسخ‌های آنان را بررسی و راهنمایی‌های الزم اعمال می‌شود. بنابراین شاگرد در تجربه یادگیری نقشی فعال داشته و ارتباطی دو جانبه و چند جانبه با معلم و سایر دانش آموزان و دیگران خواهد داشت (پیاژه ۱۹۶۰، به نقل از مهر محمدی ۱۳۷۹)

روش‌های تدریس فعال انواع مختلفی دارد. معلم بر اساس اهداف، موضوعات درسی، امکانات و وسایل موجود ساختار و محتوای درس و غیره یکی یا تلفیقی از آنها را برای نیل به اهداف آموزشی انتخاب می‌کند. نمونه‌هایی از این روش‌ها عبارتند از: روش استقرایی ریا، روش حل مسئله، روش‌های بحث گروهی، روش ایفای نقش، روش مباحثه‌ای، روش پروژه و نوآفرینی روش فرا شناخت (فضلی خانی ۱۳۷۸).

در اجرای روش‌های تدریس فعال توجه به موارد زیر حائز اهمیت است. در مرحله قبل از تدریس: برنامه ریزی یا طراحی آموزشی، تحلیل آموزشی و تعیین اهداف؛ در مرحله ضمن تدریس: تحریک و حفظ علاقه دانش آموزان، توجه به سرعت تدریس و طرح پرسش‌های مختلف (گود و بروفی ۱۹۹۱) و نظارت و راهنمایی در جریان یادگیری به ویژه زمانی که یادگیران به تمرین آنچه آموخته‌اند می‌پردازند. (گودلد ۱۹۸۴).

بنابر آنچه ذکر گردید هدف از نگارش کتاب حاضر، شناخت اموری است که در فرایند یاد دهی - یادگیری مانع از ارتباط دو جانبه بین معلم و شاگرد گردیده و دریافت کننده مهارت‌ها و اطلاعات (دانش آموز) نقش انفعالی به خود می‌گیرد و به تبع آن معلم توزیع کننده دانش محسوب شده و کنترل یادگیری را بر عهده می‌گیرد. به دیگر سخن، کسب آگاهی نسبت به عواملی که مانعی بر سر راه اجرای روش‌های تدریس فعال به حساب می‌آیند.

اهمیت و ضرورت تدریس:

در مجموعه عظیم نظام‌های آموزش و پرورش کنونی، معلم نقطه اتمای هر تغییر و تحولی است و نقش اساسی او در ایجاد تغییرات لازم متناسب با تحولات تکنولوژیک در عرصه اطلاعات و ارتباطات بر کسی پوشیده نیست (مهر محمدی ۱۳۷۹) بنا به راین در پرتو به

کارگیری منابع و ابزارهای اطلاعاتی جدید در آموزش و پرورش لازم است قابلیت‌ها و شایستگی‌های متناسب با این نوآوری‌ها را در معلم ایجاد نماییم. در این رابطه یکی از مسئولیتهای خطیری که متوجه معلم بوده و او را در جایگاه رفیعی در نظام‌های آموزشی قرار داده، مسئله تدریس و بهره‌گیری از روشهای جدید است. بدین معنی که تأثیر مثبت نظام آموزش و پرورش در توسعه، ترقی و تکامل جامعه در ابعاد مختلف را باید در دست معلمان نو جو و نوآور یافت که نسبت به استفاده هوشمندانه، خلاقانه و مبتکرانه از الگوهای مختلف تدریس وفا دارند. به عبارت دیگر بخش اعظم یادگیری دانش آموزان یا تأثیر گذاری نظام تعلیم و تربیت را که در محیط یاددهی - یادگیری به منصف ظهور می‌رسد می‌بایست در کلاس درس جستجو کرد. با این چشم انداز معلم در اثر عملکرد خاص خود به ویژه در اثر استفاده از روشهای تدریس مستقیماً در یادگیری دانش آموزان و کسب مهارت به آنان نقش اساسی دارد. (کلاین ۱۹۹۲ به نقل از مهر محمدی ۱۳۷۹ - بازاندیشی فرآیند یاددهی - یادگیری). معلم با استفاده از هر یک از روشهای تدریسی که در فرایند یاددهی - یادگیری اتخاذ می‌نماید از دو جنبه شناختی و تربیتی، فراگیران را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بنابراین شاید بتوان اینگونه اظهار نظر کرد که: عدم توسعه دانش و اطلاعات و رشد استعداد و توانایی‌های دانش آموزان معلول روشهای تدریس غیر فعالی است که قریب به اتفاق معلمان ما از آن استفاده می‌نمایند. مهم‌ترین این روشها عبارتند از: روش سخنرانی، توضیحی یا روش مستقیم.

اهداف تدریس:

با توجه به موضوع مورد مطالعه، هدف عمده در این پژوهش، شناسایی عواملی است که به روشهای مختلف مانع از استفاده معلمان آشنا به روشهای تدریس فعال، از این شیوه نوین در جریان آموزشهای کلاسی می‌شود. به بیان دیگر می‌خواهیم بدانیم عواملی از قبیل: محتوای نامناسب کتابهای درسی، عدم تسلط معلمان بر اجرای روشهای تدریس فعال،

نحوه مدیریت کلاس، کمبود امکانات آموزشی، عدم وجود فضای آموزشی مناسب، جو سازمانی حاکم بر مدرسه، رضایت شغلی معلمان، ارتباط آموزشی و عاطفی معلمان با دانش آموزان و نظام ارزشیابی از پیشرفت دانش آموزان تا چه اندازه در عدم استفاده معلمان از روشهای تدریس فعال موثرند.

هدف مؤلف از این اثر آن است که روشهای تدریس از حالت کلیشه‌ای خارج شود و حالت کاربردی بگیرد تا دانش آموز دروس را بهتر و راحت‌تر درک کند.

